

מגע הילוני ביין

הקדמה¹

היין הוא אחד המשקאות החשובים ביותר. אצל העם היהודי היין הוא מרכיב עיקרי במצוות רבות, בהן קידוש, הבדלה, זימון ועוד. גם אצל אומות העולם, בעבר היה היין מרכיב עיקרי בפולחן עבודת אלילים. משום כך התורה אסרה יין שנתנסך לעבודה זרה בשתייה ובהנאה. חכמים הוסיפו לגדור גדרים רבים, ואסרו כל יין שנגע בו גוי,² גם כאשר ברור שלא הייתה כל כוונה להשתמש בו לעבודה זרה. עוד הוסיפו לאסור יין שנגע בו מחלל שבתות בפרהסייה, משום שנידון כיהודי מומר, ודינו כעכו"ם לכל דבר. כיום בכל אירוע מכובד מוגש יין. מצוי מאוד שבאירועים נוכחים יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, ופעמים רבות אנו עלולים להיתקל באי נוחות גדולה כאשר אותם משתתפים ייגעו ביין או ימזגו אותו. מציאות זו מחייבת אותנו לברר כיצד נכון להתנהל באירועים אלו ולראות אם יש פתרונות הלכתיים שיעזרו לנו להתמודד במציאות זו. במאמר זה נדון בשאלה אם יהודי שאינו שומר תורה ומצוות אוסר את היין במגע.

א. הגדרת יין נסך ו'סתם יינם'

במשנה³ מבואר שיין של עובד כוכבים הוא אחד מהדברים שאסורים באיסור הנאה. היין שהמשנה מדברת עליו הוא יין שנתנסך לעבודה זרה.⁴ יין שלא נתנסך לעבודה זרה ונמצא תחת בעלותו של עובד כוכבים, או שנמצא תחת בעלותו של יהודי והגוי נגע בו - אינו אסור מן התורה, אך חכמים גזרו עליו ואסרוהו.⁵ איסור זה נקרא 'סתם יינם', ולו שני

1. במאמר זה אנו דנים רק ביין לא מבושל או מפוסטר. בעז"ה בדין יין מבושל או מפוסטר נדון במאמרים הבאים.
2. במאמר זה נדון במי שאוסר את היין ואיזה יין נאסר. בעז"ה במאמרים הבאים נדון באופן המגע האוסר.
3. ע"ז כט ע"ב.
4. עי' טור, יו"ד סי' קכג סעי' א.
5. ועי' צפנת פענח, על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"א ה"ג, שביין שבבעלות גוי היין אסור גם אם הגוי לא נגע בו כלל, מלבד אם היין עם חותם בתוך חותם - שמוטר. ונפק"מ למקרה שאדם מקבל יין במתנה מגוי, שאם יש עליו חותם בתוך חותם - מותר, ואם לאו - אסור. ועי' בחידושי הרמב"ן ע"ז לו ע"ב, שמביא מהפרקי דרבי אליעזר, שלאחר מעשה פעור גזר פנחס (ברמב"ן נכתב אליהו אבל בפרקי דרבי אליעזר נאמר פנחס) על איסור שתיית סתם יינן, ובאו חכמים והוסיפו גם איסור הנאה, אך תקנת אליהו לא פשטה בכלל ישראל, ודניאל חזר והורה עליה, ואף ממנו לא קיבלו עד שבאו הלל ושמאי.

טעמים: א) גזרה שמא ישתמשו ביין שהתנסך לעבודה זרה (לכן אסרו בהנאה). ב) משום 'איסור בנותיהן';⁶ שהיין בוער באדם ומביאו לידי חטא עם בנותיהם⁷ (לכן אסרו בשתייה).⁸ הרשב"א⁹ פסק גבי גר תושב, שמכיוון שאין חשש לעבודה זרה, מגעו אינו אוסר את היין בהנאה, אולם יינו אסור בשתייה משום בנותיהם. מכאן סמכו הגאונים ז"ל להתיר יין שנגעו בו ישמעאלים בהנאה, שהרי אינם עובדים עבודה זרה, וכל שאינו עובד עבודה זרה יינו אסור רק בשתייה משום בנותיהם. וכן פסק ה'שלחן ערוך':¹⁰

כל גוי שאינו עובד עבודת כוכבים, יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה; ומגען ביין שלנו, שוה ליינם, שאסור בשתייה.

הרשב"ם בשם הגאונים¹¹ כתב שבזמן הזה, כיוון שהרגלי העבודה זרה השתנו ואין דרך לנסך לע"ז, בכל גוי היין נאסר רק בשתייה ולא בהנאה,¹² כדין יין שנגע בו ישמעאלי. ואולם הרבה ראשונים¹³ חלקו על שיטה זו וכתבו שלא מצינו שחילקו בין עכו"ם שבזמנם לעכו"ם שבזמננו.

ה'שלחן ערוך'¹⁴ הכריע שגם בזמן הזה, כל גוי הממתיך לאומה שיש בה עבודה זרה אוסר את היין בשתייה ובהנאה. הרמ"א¹⁵ סמך על המקילים במקום הפסד, ובזמן הזה, כיוון שאין מנסכים לע"ז, גוי שנגע ביין ישראל אוסר את היין בשתייה אך לא בהנאה, ויש שהתירו את היין בהנאה אפילו שלא במקום הפסד.¹⁶

ב. דין יין שנגע¹⁷ בו יהודי שאינו שומר תורה ומצוות

כיצד עלינו לדון ביין שנגע בו יהודי שאינו שומר תורה ומצוות? הראשון שדן לאסור יינו של מחלל שבתות בפרהסייה הוא בעל 'הלכות גדולות',¹⁸ שהשווה דין מומר לע"ז ומחלל שבתות בפרהסייה לעכו"ם, וזו לשונו:

6. עי' ש"ך, יו"ד סי' קכג ס"ק א.
7. רש"י, ע"ז לו ע"ב ד"ה משום יין.
8. בב"י, יו"ד סי' קכד סעי' ו ד"ה כתב הרשב"א, הביא את הרשב"א בתורת הבית, שביאר שהיו שני שלבים: בגזרה ראשונה אסרו את היין בשתייה משום בנותיהם, ובגזרה שנייה אסרו את היין בהנאה משום עבודה זרה. וכן הביא את דבריו הט"ז, יו"ד סי' קכד ס"ק ד.
9. תורת הבית הארוך, בית ה שער א סוף ע"א.
10. שו"ע, יו"ד סי' קכד סעי' ו.
11. רשב"ם, בשם רש"י על שם הגאונים, הובאו דבריו בתו"ס, ע"ז נו ע"ב ד"ה לאפוקי.
12. ב"י, יו"ד סי' קכג סעי' א ד"ה ומ"ש אבל.
13. ר"ן ע"ז כו ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה הראשון; תורת הבית הארוך, בית ה שער א, הביא את דברי הרשב"ם וכתב שכבר נהגו איסור בכל הארצות האלה ואפילו בהנאה; וכן הבין הב"י בדעת הרמב"ם מכך שלא חילק בין עכו"ם של זמנם לעכו"ם של זמנינו.
14. שו"ע, יו"ד סי' קכג סעי' א.
15. שם, ועי' ט"ז, לשו"ע שם ס"ק ב.
16. עיין דרכי תשובה, סי' קכג ס"ק ג, בשם ספר שבילי דוד, שבזמן הזה רואים 'כי פשוט זה להיתר, ואולי כי זה שיצאה ההוראה להיתר כי במדינות אלו זה הוא מו"מ גדול וחשיב זה כהפסד רב', וכן כתב בחכמת אדם, כלל עה סעי' יד, ומכל מקום סייג שהנשאל על כך אין לו להורות היתר.
17. יש הבדל בין נגיעה לבין מזיגה, בדין מזיגה נדון בהמשך המאמר.

ומשומד אסור לאכול משחיטתו. ומשומד לעבודה זרה ולחלל שבתות בפרהסיא עושה יין נסך, דלגבי משומד שבת וע"ז כהדדי נינהו.

כדעת בה"ג פסק גם הרשב"א בשם רבנו יונה, והובאו דבריו ב'בית יוסף'.¹⁹ על קביעה זו קשה לכאורה, שהרי מחלל שבתות אינו מנסך לעבודה זרה, וגם אין איסור להתחתן עם בנותיו, וא"כ טעמי הגזרה אינם שייכים בו.²⁰ הסיבה לאסור בכל זאת יין של מומר היא משום לא פלוג, כלומר כיוון שיהודי מחלל שבת בפרהסיא נידון כיהודי מומר, ויהודי מומר נידון כגוי, לא מחלקים בין הדינים השונים, ולכל עניין הם נידונים כגויים.²¹ ויש מי שכתב²² שמומר נידון כעכו"ם מדין קנס. ה'שלחן ערוך'²³ הביא את דברי בה"ג והרשב"א להלכה, אך בדבריו הזכיר רק מומר ולא מחלל שבתות בפרהסיא.

עלינו לברר מהן ההשלכות של דין זה על מי שאינו שומר מצוות בימינו. בשו"ת 'בנין ציון'²⁴ כתב שהסיבה לכך שמחלל שבתות בפרהסיא נידון כעכו"ם היא שהכופר בשבת הרי הוא ככופר בבריאת העולם. ואולם רבים מאלו שאינם שומרי תורה ומצוות בזמננו אינם עושים זאת מחמת אידיאל כפירה, והראיה לכך שרבים מהם מתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום, ואם כן בוודאי אינם ככופרים בשבת. חלקם כלל לא מבינים מהי שבת, והרי הם כ'תינוק שנשבה בין הגויים', ונמצא שקשה מאוד להגדיר את היהודים שאינם שומרי תורה ומצוות בזמננו כיהודים מומרים. למעשה מכריע ה'בנין ציון' שאף שהמחמיר להחשיב נגיעת יין של הפושעים הללו ל'סתם יינם' תבוא עליו ברכה, אכן גם המקילים יש להם על מה שיסמכו. אולם אם ברור לנו שיודע דיני שבת ומעז פניו לחללה בפני עשרה מישראל יחד, ודאי נחשב כמומר גמור ואוסר יין במגעו.²⁵ נראה שגם לדעת ה'בנין ציון', שמביא צדדים להקל מדין 'תינוק שנשבה' לגבי יהודים שבעברם שמרו תורה ומצוות, אין להקל, משום שיהודים אלו מכירים היטב את קדושת השבת ואעפ"כ בוחרים לכפור בה, ואינו דומה ל'תינוק שנשבה' שכלל אינו מבין מהי שבת. למעשה רבו הדעות בסוגיה זו. נמנה להלן כמה מדעות גדולי דורנו: ה'אגרות משה'²⁶ דקדק מכך שה'שלחן ערוך' בהלכות יין נסך הזכיר שמומר אוסר את היין, ולא הזכיר שכך גם הדין במחלל שבתות, משמע שלא ברור לו לאיסור. ואף שלמעשה נהגו ישראל לאסור גם במחללי שבת, מכל מקום האיסור אינו נקבע אלא לפי גדרי המנהג, ולכן לא

18. הלכות גדולות, סי' ס.
19. בית יוסף, יו"ד סי' קכד סעי' ח.
20. שו"ע, יו"ד סי' קכד סעי' ח.
21. ר"ן, חידושים לחולין י"ע"ב; ועי' שו"ת הר צבי, יו"ד סי' קה, שביאר את דבריו וכן ביבע אומר, יו"ד ח"א סי' יא ס"ק יא; שו"ת להורות נתן, ח"א סי' לט ס"ק ב.
22. חתם סופר, יו"ד סי' קכ; חזו"א, יו"ד סי' מט ס"ק ז.
23. שו"ע, יו"ד סי' קכד סעי' ח.
24. בנין ציון החדשות, סי' כג.
25. עיין בשו"ת יביע אומר, יו"ד ח"א סי' יא, שהרחיב מאוד בעניין ופרס את השיטות השונות להקל ולהחמיר.
26. אגרות משה, או"ח ח"ה סי' לז אות ח.

נהגו לאסור נתינת יין למחללי שבת כדי שישתו בעצמם.²⁷ בתשובה נוספת²⁸ נשאל בדבר מי שמאמין בה' ומתפלל בבית הכנסת, אבל מחמת פרנסתו מחלל שבת במה שעובד בבית חרושת, אם יינו אסור משום 'סתם יינם', ופסק שאף שיש צד לא להחשיבו ככופר, מ"מ למעשה כדאי להחמיר להחשיב יינו כ'סתם יינם'. דעת הגר"ע יוסף²⁹ שבאופן כללי יש לאסור יין שנגע בו חילוני ולהקל רק ביהודים ששומרים תורה ומצוות אלא שנכשלים בחילול שבת בפרהסיה בשביל פרנסתם. הרב יצחק יוסף³⁰ הקל בדיעבד באורח שמקפיד להתפלל בשבת, אף אם אינו שומר מצוות. בשו"ת 'להורות נתן'³¹ הביא את שיטת ה'תורת חיים'³² גבי מחלל שבתות בפרהסיה שמתבייש לחלל שבת בפני אדם גדול כרבי יהודה הנשיא, שאנו מגדירים אותו כמחלל שבת בצנעה, ולמעשה סמך עליו, והקל ב'תינוקות שנשבו' או במחלל שבת שבוש בפני אדם גדול. בשו"ת 'הר צבי'³³ התייחס הרב צבי פסח פרנק לשואל שרצה לבטל את דעת הרשב"א שאסר יין של מחלל שבתות בפרהסיה. בראש דבריו מוכיח הרב פרנק את השואל על כך שלא נהג כבוד בקדושת הראשונים. למסקנה, לאחר שדוחה את טענות השואל, כותב הרב פרנק שלא פשוט כל כך להתיר סתם יינם של מחללי שבת, והנח להם לישראל אף על פי שאינם נביאים בני נביאים הם, ויש לזה מקור בדברי הראשונים שמפיהם אנו חיים, דמבואר מתוך דבריהם דמחלל שבת בפרהסיה אוסר יין במגעו. בשו"ת 'ציץ אליעזר'³⁴ הזהיר מאוד שלא להקל במזיגה של מחלל שבתות, ובדבריו תקף בחריפות את דברי שו"ת 'להורות נתן', וסיים בזו הלשון:

על כן אני אומר על היתרו של מחבר הספר 'להורות נתן' שלא ניתן כלל להורות כן, וישתקע הדבר ולא יאמר.

לכאורה לדעת האוסרים יש לאסור את היין גם בהנאה, שהרי יהודי מחלל שבתות בפרהסיה נידון כמומר, ומומר נידון כעכו"ם, ועכו"ם אוסר את היין גם בהנאה. ואולם ה'אשכול'³⁵ לאחר שהביא את דברי בה"ג, כתב שמחלל שבת ואינו עובד ע"ז אינו גרוע מגוי שאינו עובד ע"ז, שעליו כתבו הגאונים שיינו ומגעו אינו אסור אלא בשתייה. ונראה שלמעשה האחרונים³⁶ הקלו, ואין לאסור את היין בהנאה. **למעשה**, נראה שנטייית הפוסקים לאסור יין שמזג יהודי מחלל שבת, ובדיעבד ביהודי שעושה קידוש או מתפלל

-
27. על פי סברה זו ניתן להקל כשעורכים חתונות לאנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, שאם הביאו יין לא מבושל, מותר לעורך החופה לתת לחתן ולכלה לשתות מהיין.
 28. אגרות משה, יו"ד ח"ד סי' נח אות ג.
 29. שם.
 30. ילקוט יוסף, ח"א סי' רעב סעי' י.
 31. להורות נתן, ח"א סי' לט אות ה ואות יא.
 32. תורת חיים, עירובין סט ע"א, והובאו דבריו באליה רבה, או"ח סי' שפה ס"ק ג.
 33. הר צבי, יו"ד סי' קה.
 34. ציץ אליעזר, ח"ב סי' נו.
 35. ספר האשכול, מהד אוירבך, הלכות יין נסך סי' נח.
 36. חזו"א, יו"ד סי' מט ס"ק ז; יביע אומר, יו"ד ח"א סי' יא; הר צבי יו"ד סי' קה, ואף שכותב שהיה מקום לאסור את היין בהנאה, נראה שלמעשה הכריע כדעת האשכול.

- המקל יש לו על מי שיסמוך.³⁷ טרם נבוא להכרעה הלכתית, עלינו לדון בשתי שאלות:
(1) האם יש הבדל בין היין שיצא מהבקבוק ליין שנשאר בבקבוק? (האם יש יותר מקום להקל בפעולת מזיגה מאשר במגע ישיר ביין?

ג. מזיגת היין – כוחו של גוי

בגמרא³⁸ מובא שהמערה מחבית לבור, קילוח היורד משפת החבית ולמטה אסור, וביאר רב ששת שהיין אסור, כיוון שבא מכוחו של הגוי. נחלקו הראשונים אם היין שבבור נאסר רק בשתייה או גם בהנאה: דעת הרא"ש³⁹ שהיין נאסר רק בשתייה, ודעת הרשב"א⁴⁰ שהיין נאסר אף בהנאה. הרמב"ם⁴¹ אסר את היין הבא מכוחו של גוי ולא חילק בין איסור הנאה לאיסור שתייה, ומכך שלא חילק ביאר ה'כסף משנה'⁴² שלדעתו יש לאסור את היין אף בהנאה. ה'בית יוסף'⁴³ הכריע: 'כיון דמידי דרבנן הוא יש לסמוך על דברי המתירים'. הרא"ש⁴⁴ הקשה: כיצד ניתן לומר שמזיגת היין אוסרת את היין שנמזג רק בשתייה, הרי סוף סוף עיקר הניסוך היה על ידי הגבהה והורקה?! ותירץ שניסוך זה היה מצוי דווקא בפני ע"ז, אבל שלא בפני הע"ז אין דרך לשפוך אלא לשכשך. בגמרא⁴⁵ הקשו, שאם כן גם היין שבתוך החבית צריך להיות אסור מדין 'ניצוק'⁴⁶ ותירצו שיין הבא מכוחו של גוי אינו אסור אלא מדרבנן, וגזרו דווקא על היין היוצא מחוץ לחבית ולא על היין שבתוך החבית. ונחלקו הראשונים אם התירו את היין שבחבית רק בהנאה או גם בשתייה. דעת הרא"ש⁴⁷ ועוד ראשונים⁴⁸ שלא גוזרים כלל על היין שבתוך החבית, והיין מותר אף בשתייה. דעת הרי"ף, הרמב"ם,⁴⁹ הרשב"א⁵⁰ ועוד ראשונים⁵¹ שהיין הנשאר בבקבוק אסור בשתייה ומותר בהנאה, ודעת הראב"ד⁵² לאסור את היין שנשאר בבקבוק אף בהנאה. למעשה ה'שלחן ערוך'⁵³ פסק גם כדעת הרא"ש וגם כדעת הרי"ף והרמב"ם. גבי היין שנשפך פסק ה'שלחן ערוך' כדעת הרא"ש ואסר את היין בשתייה אך לא בהנאה, וגבי

37. שו"ת בנין ציון, שם; ילקוט יוסף, שם.

38. ע"ז עב ע"ב.

39. רא"ש, ע"ז פ"ד ס' יג.

40. תורת הבית הארוך, בית ה שער ב אות מו.

41. רמב"ם, הל' מאכלות אסורות פי"ב ה"ב.

42. שם.

43. ב"י, יו"ד ס' קכה סעי' א ד"ה כח של גוי.

44. רא"ש, שם.

45. ע"ז עב ע"א.

46. החיבור שבין היין שנשפך החוצה לבין היין שנשאר בחבית.

47. רא"ש, ע"ז פ"ה ס' כה.

48. ר"ן, ע"ז לה ע"א ד"ה גרסינן בגמרא; מרדכי, ע"ז ס' תתנו.

49. עיין בב"י, יו"ד ס' קכה סעי' א ד"ה ומ"ש רבינו בבאור שיטתם.

50. תורת הבית הארוך, בית ה שער ב (מו ע"ב).

51. ספר התרומה; סמ"ג.

52. עיין ב"י, יו"ד ס' קכה סעי' א ד"ה ומ"ש רבינו.

53. שו"ע, יו"ד ס' קכה סעי' א.

היין שנשאר בחבית פסק ה'שלחן ערוך' כדעת הרמב"ם ואסר את היין בשתייה. על פסק ה'שלחן ערוך' הקשה הש"ך,⁵⁴ כיצד ייתכן לאסור את היין שנשאר בחבית, הרי יש כלל בדיני 'ניצוק' שלא אומרים 'ניצוק - חיבור' אלא רק כאשר מערה לתוך יין נסך האסור בהנאה?! לדעת הרמב"ם לא קשה, שהרי לשיטתו היין שנשפך נאסר גם בהנאה, ובאופן זה אמרינן 'ניצוק חיבור', ולכן היין שנשאר בחבית אסור בשתייה, אבל לדעת ה'שלחן ערוך' שאסר את היין שנשפך רק בשתייה, באופן זה לא אמרינן 'ניצוק חיבור', ואם כן תמוה מדוע נאסר היין שבחבית בשתייה. עוד הקשה הש"ך,⁵⁵ שלכאורה מצינו סתירה ב'שלחן ערוך' גבי היין שנשאר בחבית: הרי ב'שלחן ערוך' (סי' קכה סעי' א) פסק כדעת הרמב"ם ואסר את היין שבחבית בשתייה, ולעומת זאת במקום אחר (סי' קכד)⁵⁶ פסק כדעת הרא"ש והתיר את היין שבחבית בשתייה, ונמצאו דבריו סותרים זה את זה. ב'דרכי תשובה'⁵⁷ הביא את ה'כרתי ופלתי' שתיירן שבסימן קכה מדבר ה'שלחן ערוך' מכוחו ממש, ובאופן זה היין שבחבית נאסר בשתייה, מה שאין כן בסימן קכד, שם מדובר בהסרת מונע בלבד, ובאופן זה אין היין שבחבית נאסר. וכן מדוקדק מלשון ה'שלחן ערוך' שכתב 'הוי כמו כוחו'. תירוץ זה עונה רק על הקושיה השנייה, אך הקושיה הראשונה (מדוע לדעת השו"ע היין שבחבית נאסר בשתייה, הרי לא אמרינן 'ניצוק חיבור', אלא רק כאשר מערה ליין שאסור גם בהנאה) בעינה עומדת. יש שתיירצו⁵⁸ שה'שלחן ערוך' חשב לדעת הרמב"ם, הסובר שיש לאסור את היין הבא מכוחו של גוי גם בהנאה, ואף שלמעשה ה'שלחן ערוך' לא פסק כדעתו, משום שמדובר באיסור דרבנן ואזלינן כדעת המקילים, מכל מקום כיוון שמעיקר הדין הלכה כמותו והיין נאסר גם בהנאה, את היין שבחבית יש לאסור בשתייה. אלא שכל זה דווקא בעכו"ם, אבל בישמעאלי, שמעיקר הדין נאסר היין רק בשתייה,⁵⁹ אין לאסור כלל את היין שנמצא בחבית.⁶⁰ וכן הדין ביהודי מחלל שבתות, שכפי שראינו אנו דנים בו לכל היותר כישמעאלי. בשו"ת 'להורות נתן'⁶¹ נשאל אם בסעודות הנערכות באולמות יש ליזהר ולא לשתות יין מבקבוק שכבר נפתח, שמא יהודי מחלל שבת מזג מן היין. ולמעשה, אחרי שדן בגדר יהודי שאינו שומר תורה ומצוות בימינו והביא צדדים לכאן ולכאן, הכריע שאין להחמיר כלל, וזו לשונו:

ומעתה אין שום מקום לחשוש לשתות יין באולמות שמחה מספק פן שתה מאותו יין מומר לחלל שבתות - דאף אם נגע המומר בצלוחית ושפך ממנו יין לתוך כוסו, לא אסרו, כיון שלא נגע בידיו ביין בתוך הצלוחית, שהרי אינו מהדרך ליגע ביין

54. ש"ך, סי' קכו ס"ק ט.

55. ש"ך, סי' קכד ס"ק לד.

56. שו"ע, יו"ד סי' קכד סעי' יד.

57. דרכי תשובה, סי' קכד ס"ק ל.

58. יביע אומר, יו"ד ח"א סי' יא.

59. דין זה התבאר בתחילת המאמר.

60. ט"ז, יו"ד סי' קכד ס"ק לב; יביע אומר, יו"ד ח"א סי' קא; להורות נתן, ח"א סי' לט אות יא.

61. להורות נתן, שם.

שבצלוחית. ואף אם שפכו יין מצלוחית לצלוחית מ"מ אין דרך לנגוע ביין עצמו, ולכן אין מקום לחשוש כלל.

אולם בשו"ת 'ציץ אליעזר'⁶² דן בדברי שו"ת 'להורות נתן' וחלק עליו, אך יש להעיר שעיקר טענתו של ה'ציץ אליעזר' הוא על שאין להקל במקום שהגביה את היין ושכשך, אבל אם רק הגביה לבד ומזג ללא שכשך, נראה שעל כך לא דיבר ה'ציץ אליעזר'. ואף שלמעשה החמיר מאוד שלא לשתות מיין פתוח, המעיין בתשובה יראה שעיקר האיסור כדי לא לפרוץ גדר, ולא להתיר את מה שרבים נהגו לאסור. ואולם במקרה פרטי, ובמקום של קרע במשפחה וכדו', ייתכן שגם לשיטתו יש מקום להקל ולהתיר את היין שנשאר בבקבוק במקום שרק מזג ולא שכשך. ויש להביא את לשונו של הגר"ע יוסף, שלאחר שהתיר את היין שנשאר בבקבוק, כתב:

והוצרכתי לכל זה מפני שראיתי לאנשים אשר בשם חכם יכוננו שמחמירים בזה שלא כדין, ונמשך מהתנהגותם הלבנת פנים ותקלות רבות, ובודאי שאף במקום שראוי להחמיר מן הדין, את צנועים חכמה לעשות הכל בתבונה רבה שלא לגרום לריב ומדנים קנאה שנאה ותחרות ומחלוקות בישראל ח"ו ודי למבין.

עד כה ראינו שמעיקר הדין יש להתיר את היין שנשאר בבקבוק, אולם עלינו לברר אם יש מקום להקל גם ביין שנמזג.

ה'שלחן ערוך'⁶³ הביא בשם 'יש מי שאומר'⁶⁴ שכל מקום שאסרו את היין בשתייה והתירו בהנאה מפני צד נגיעה, כל זה דווקא בגוי עובד כוכבים, אבל בגוי שאנו מוחזקים בו שאינו עובד כוכבים,⁶⁵ היין מותר אף בשתייה. הרמ"א⁶⁶ כתב שכיוון שבזמן הזה הגויים אינם עובדי ע"ז, כל מגעם נחשב שלא בכונה, וכיוון שכך, כל מקום שמן הדין אסרו את היין בשתייה ולא בהנאה מפני צד נגיעה, בזמן הזה מותר גם בשתייה. ומסיים הרמ"א שאין לפרסם בפני עם הארץ. אך הש"ך⁶⁷ שם הביא הרבה אחרונים וכן הכריע למעשה, שאין להקל אלא במקום הפסד מרובה. הכלל⁶⁸ העולה לנו שמגע גוי שאינו עובד ע"ז תמיד מוריד את האיסור בדרגה אחת, כלומר אם מגע גוי עובד ע"ז אוסר גם בשתייה וגם בהנאה, מגע גוי שאינו עובד ע"ז יאסור רק בשתייה. ואם מגע גוי עובד ע"ז אוסר רק בשתייה, כגון שנגע ללא כוונת מגע, בגוי שאינו עובד ע"ז היין מותר אף בשתייה. ההבדל בין ה'שלחן ערוך' לרמ"א הוא בזמן הזה, שלדעת הרמ"א כל הגויים בחזקת שאינם עובדי ע"ז,⁶⁹ ולדעת ה'שלחן ערוך' דווקא גוי שידוע שאומתו אינה עובדת ע"ז, כמו ישמעאלים

62. ציץ אליעזר, ח"ב סי' נו.

63. שו"ע, יו"ד סי' קכד סעי' ז.

64. דעת הרמב"ם, הל' מאכלות אסורות פי"ג הי"א.

65. עי' ש"ך, יו"ד סי' קכד ס"ק יב.

66. רמ"א, יו"ד סי' קכד סעי' כד.

67. ש"ך ס"ק עא; ועי' ט"ז, סי' קכד ס"ק לא, שדקדק שדווקא בשני המקרים שהזכיר הרמ"א (נגיעה ללא כוונה, נגיעה ללא ידיעה שיש שם יין) אין היין נאסר בשתייה, אבל במקרה השלישי (נגיעה עם כוונה אחרת) לא התיר הרמ"א.

68. עי' שו"ת ישכיל עבדי, ח"א יו"ד סי' ד.

69. הש"ך מקל רק במקום הפסד.

או גר תושב, יכול להיות מוגדר כגוי שאינו עובד ע"ז. לכאורה על פי כלל זה לדעת הרמ"א ולדעת הש"ך, במקום הפסד היינו צריכים להתיר אפילו את היין שנמזג. הרי כפי שראינו בגוי עובד ע"ז, בפעולת מזיגה אסר ה'שלחן ערוך'⁷⁰ את היין רק בשתייה, משום שהיין בא מכוחו של גוי ולא במגע ישיר, ואם כן ביהודי מחלל שבתות, שכפי שראינו לכל היותר דינו כישמעאלי שאוסר את היין בשתייה, במקרה שהיין בא מכוחו, כלומר במזיגה, אין לאסור את היין כלל, שהרי כפי שאמרנו יורדים דרגה אחת. אך דעת הפוסקים⁷¹ אינה כן, וטעמם כפי שכבר כתבנו שמעיקר הדין גם בכוחו יש לאסור את היין בהנאה כדעת הרמב"ם, והסיבה שלמעשה ה'שלחן ערוך' הקל היא שבאיסור דרבנן אזלינן לקולא, וכיוון שמעיקר הדין היין אסור בהנאה גם בישמעאלי וכן במחלל שבתות בפרהסיה, יש לאסור את היין בשתייה. אולם הש"ך⁷² חלק על המחמירים ולמעשה פסק שכיוון שהיין שנמזג אסור רק בשתייה, ובכל מקום שבעכו"ם אסור בשתייה, באינו עכו"ם מותר אפילו בשתייה, לכן על פי פסק הרמ"א שבזמן הזה כל הגויים דינם כאינם עובדי ע"ז, במקום הפסד יש להתיר את היין אפילו בשתייה. בשו"ת 'אגרות משה'⁷³ הביא את דברי הש"ך וכתב שבדרך מקרה ניתן להקל במקום הפסד, אבל לכתחילה אין להתיר אף לדעת הרמ"א. אך כל זה דווקא בגוי המשתייך לאומה שיש בה ע"ז, אבל בישמעאלי וכל שכן במחלל שבתות נראה שלשיטתו יש להתיר את היין שבכוס אפילו לכתחילה. וכן מצאנו ב'חזון איש'⁷⁴ שדן גבי יהודי מחלל שבתות שיינו אסור מדין קנס, אך הוא נידון כגוי שאינו עובד ע"ז, ויינו אסור רק בשתייה ולא בהנאה. כל זה דווקא אם נגע ביין, אך אם רק פתח הברז שבחבית, וכן אם לקח מהיין בנטלה ומזג לכוס ולא נגע ביין בידו, אין היין נאסר אפילו בשתייה.

סיכום

א. פוסקים רבים דנו יהודי מחלל שבתות בפרהסיה כיהודי מומר שדינו כעכו"ם לאסור את היין במגעו.
 ב. יש פוסקים שהתירו את היין בדיעבד, כאשר מדובר ביהודי שלכל הפחות מקדש בשבת.
 ג. גם ביהודי מחלל שבתות גמור יש מקום להקל במקרה שרק מזג את היין, ויש לחלק בין היין שנשאר בבקבוק ליין שנמזג. יין שנשאר בבקבוק - לרוב הפוסקים מותר. היין שנמזג - לדעת הט"ז והגר"ע יוסף - אסור, ולדעת הש"ך וה'חזון איש' - מותר.
 למעשה, במקומות ציבוריים יש ללכת על פי הוראות הרבנות הראשית, ואין להתיר ליהודי שאינו שומר תורה ומצוות למזוג יין לא מבושל. בבית הפרטי נראה שלכתחילה

70. שו"ע, יו"ד סי' קכה סעי' א.

71. ט"ז, יו"ד סי' קכד ס"ק לב בסוף דבריו; יביע אומר, יו"ד ח"א סי' יא אות כא.

72. ש"ך, יו"ד סי' קכה ס"ק א.

73. אגרות משה, יו"ד ח"ב סי' נא.

74. חזו"א, יו"ד סי' מט ס"ק ז.

יש לחוש למנהג ולהשתדל שיהודי שאינו שומר תורה ומצוות לא ימזוג יין לא מבושל. אולם במקום של חוסר נעימות וחשש מפגיעה, נראה שאין לאסור את היין שנשאר בבקבוק, ולחלק מהפוסקים האשכנזים במקום צורך יש להתיר אפילו את היין שבכוס.

